

O‘zbekiston Respublikasi
Prezidenti huzuridagi Statistika
agentligining 2024- yil “29” apreldagi
66- son buyrug‘iga ilova

Transport statistikasi ko‘rsatkichlarini shakllantirish bo‘yicha
uslubiy nizom

“Transport statistikasi ko‘rsatkichlarini shakllantirish bo‘yicha uslubiy nizom” O‘zbekiston Respublikasining “Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonuniga va xalqaro standartlarga muvofiq, transport statistikasi bo‘yicha statistik ko‘rsatkichlar tizimini shakllantirish, ularning xalqaro darajada taqqoslanishini ta‘minlash maqsadida, statistika organlari tomonidan respublika transport kompleksining holati va rivojlanishini tavsiflovchi ishonchli, rasmiy axborotni taqdim etish uchun statistika kuzatuvlarini o‘tkazishda, transport sohasida o‘z faoliyatini amalga oshirayotgan yuridik va jismoniy shaxslarning faoliyati to‘g‘risidagi statistik ma‘lumotlarni olishning asosiy jihatlari va usullarini belgilaydi.

Uslubiy nizom O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024- yil 4- martdagi “O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-114-son qarori ijrosini ta‘minlash maqsadida, shuningdek, Statistik ma‘lumotlarni ishlab chiqarish jarayonlarining namunaviy modeli (Generic Statistical Business Process Model (keying o‘rinlarda–GSBPM)) talablari asosida ishlab chiqilgan.

1- bob. Umumiy qoidalar

1. Mazkur uslubiy nizomda transport statistikasi (quvur yo‘li, temir yo‘l, avtomobil, havo yo‘li, daryo, shahar elektr transporti) bo‘yicha statistika kuzatuvlarini tashkil etish va o‘tkazish tartibi, ma‘lumotlarni shakllantirish uchun foydalaniladigan axborot manbalari, tasniflashlar, asosiy tushunchalar, atamalar, ularni aniqlash, shuningdek, alohida statistik ko‘rsatkichlarni hisoblash tartibi to‘g‘risidagi ma‘lumotlar mavjud bo‘lib, ushbu uslubiy nizom GSBPMning qayta ishlash bosqichi doirasida ma‘lumotlarni integratsiyalash, tasniflash va kodlashtirish, yangi ko‘rsatkichlarni shakllantirish, umumlashtirish hamda qayta ishlash jarayonlarini o‘z ichiga oladi.

2. Transport sohasida turli xo‘jalik yurituvchi subyektlar hajmi, tashkiliy-huquqiy shakli bo‘yicha faoliyat yuritadi. Shuning uchun transport statistikasi o‘zaro bog‘liq bo‘lgan statistika kuzatuvlari va ma‘muriy ma‘lumotlar tizimi bilan ifodalanadi, ularning har biri o‘z mavzusi va statistik kuzatuvlar birliklarini shakllantirishning o‘ziga xos xususiyatlariga ega.

3. Mazkur uslubiy nizomda quyidagi asosiy tushuncha va atamalardan foydalaniladi:

transport statistikasi – transport sohasidagi o‘zaro bog‘liq statistik kuzatuvlar va ma‘muriy ma‘lumotlar tizimi bo‘lib, ularning har biri o‘z mavzusi va statistik kuzatuv birliklarini shakllantirishning o‘ziga xos xususiyatlariga ega. Statistikaning alohida tarmog‘i sifatida temir yo‘l, avtomobil, shahar elektr, quvur va havo transportlari faoliyati, shuningdek, avtomobil yo‘llari infratuzilmasining asosiy ko‘rsatkichlari bo‘lgan yuk va yo‘lovchilarni tashish, transport vositalarining mavjudligi, qatnov yo‘llari va boshqa ko‘rsatkichlarni o‘rganadi;

avtomobil transporti – yuridik va jismoniy shaxslar ishtirokidagi sanoat va texnologik majmua bo‘lib, u yo‘lovchilar, bagaj va yuklarni, shu jumladan pochta aloqasini (keyingi o‘rinlarda yo‘lovchilar, bagaj va yuklarni) avtotransport bilan ta‘minlashda iqtisodiyot va aholining ehtiyojlarini qondiradi;

temir yo‘l transporti (temir yo‘l) – umumiy foydalanishdagi transport turlaridan biri hisoblanib, unga kiruvchi korxonalar, muassasalar, ishlab chiqarish va ijtimoiy maqsadlar uchun tashkilotlar bilan yagona ishlab chiqarish-texnologik kompleks bo‘lib, boshqa davlatlarning temir yo‘llari va transportning boshqa turlari bilan o‘zaro munosabatlarda tashishga bo‘lgan ehtiyojni ta‘minlaydi;

umumiy foydalanishdagi temir yo‘l transporti – uning tarkibiga kiruvchi korxonalar, muassasalar va tashkilotlar bilan ishlab chiqarish va ijtimoiy maqsadlar uchun yagona ishlab chiqarish – texnologik kompleks bo‘lib, boshqa davlatlarning temir yo‘llari va transportning boshqa turlari bilan o‘zaro hamkorlikda tashishga bo‘lgan ehtiyojni ta‘minlaydi;

magistral quvur transporti – mahsulotni qabul qilish punktidan yetkazib berish punktigacha magistral quvurlar orqali texnik tartibga solish va standartlashtirish sohasidagi texnik normativ-huquqiy hujjatlar talablariga muvofiq tayyorlangan mahsulotlarni tashish uchun mo‘ljallangan transport turi bo‘lib, boshqa quvurlarga, boshqa transport yoki saqlash turiga yetkazishni ta‘minlaydi;

havo transporti – havo kemalari (samolyotlar) va ulardan foydalanish uchun zarur bo‘lgan infratuzilmani o‘z ichiga olgan transport turi: aeroportlar, dispecherlik va texnik xizmatlar;

shahar elektr transporti – energiya manbai sifatida elektr – energiyasidan foydalanadigan transport turi va tortish elektr motoridan foydalaniladi. Tashqi yoki ichki yonish dvigatellari bilan ishlaydigan transport vositalariga nisbatan uning asosiy afzalliklari – yuqori mahsuldorlik va ekologik xavfsizlikdir. Shahar elektr transportida statistik kuzatuv obyekti yo‘lovchilarni tashish, harakatlanuvchi tarkib, undan foydalanish, yo‘l stansiyalari, transport ishlarining moliyaviy natijalari hisoblanadi. Statistik kuzatuv birligini metro, tramvay va trolleybus korxonalari tashkil etadi;

daryo transporti – ichki suv yo‘li transporti – yo‘lovchilar, yuk va bagajlarni tashish ichki suv yo‘llari orqali ichki suzish kemalaridan foydalangan holda amalga oshiriladigan transport turi, shuningdek, kichik hajmli kemalar ishtirokida yuk tashish uchun ishlatiladigan transport turi;

tashilgan yuk (yuk tashish hajmi) – transport orqali tashilgan yuklarning tonnalaridagi miqdori (pullik bagaj va pochtani qo‘shgan holda). Ko‘rsatkich transport turlari, qatnov, yuk turlari bo‘yicha hisobga olinadi. Yuklarni tashish jarayonining dastlabki daqiqasi “jo‘natilgan yuklar (jo‘natish)” ko‘rsatkichi bilan aks ettiriladi, yakuniy nuqta – “kelib tushgan yuklar (kelib tushishi)” ko‘rsatkichi hisoblanadi;

Transportning barcha turlari uchun (avtotransportdan tashqari) tashilgan yuklarning hajmi jo‘natish vaqtida ko‘rsatilgan. Avtotransportda, tashilgan yuklarning hisob-kitobi kelish vaqtida amalga oshiriladi. Ayrim transport tashkilotlari uchun bajargan ishining umumiy hajmini tavsiflash uchun “yuklarni tashish (tashish)” ko‘rsatkichi qo‘llaniladi, bunda jo‘natilgan yuklar va boshqa tashkilotlardan tashish uchun qabul qilingan yuklarning yig‘indisi bilan ifodalanadi. Tashilgan yuk hajmi statistik ko‘rsatkichini hisabini yuritishda jo‘natilgan yuklar, ya’ni bunda yuk tashish shartnomasi bilan rasmiylashtirilgan yuk partiyasi (jo‘natma) inobatga olinadi.

tashilgan yo‘lovchilar – muayyan vaqt ichida tashilgan yo‘lovchilar soni transport va qatnov turlari bo‘yicha hisobga olinadi. Yo‘lovchi tashish statistikasida kuzatuv birligi yo‘lovchilar soni hisoblanadi. Jo‘natilgan yo‘lovchilarni hisobga olish vaqti transportning ayrim turlarida bir xil emas: yoki chipta sotib olish vaqtida (temir yo‘l, avtomobil, shahar elektr transportida) yoki transport vositasi jo‘natilgan paytda (suv va havo transportida);

transportning yuk aylanmasi – transportning yuk tashish bo‘yicha ish hajmi o‘lchov birligi tonna – kilometr hisoblanadi. Tashilgan yukning har bir partiyasi (jo‘natilgan) og‘irligini uni tashilgan masofaga ko‘paytmasining yig‘indisi orqali aniqlanadi;

transportning yo'lovchi aylanmasi – yo'lovchining tashish masofasini hisobga olgan holda yo'lovchilarni tashish hajmini tavsiflovchi ko'rsatkich. Har bir tashish bo'yicha yo'lovchilar sonini tashish masofasiga ko'paytmasini yig'indisi orqali aniqlanadi. O'lchov birligi yo'lovchi-kilometr, ya'ni yo'lovchini 1 km masofaga ko'chirish;

yuklarni tasniflash – transportda tashilayotgan mahsulotni ishlab chiqarishning o'ziga xos xususiyatlarini (kelib chiqishi, qayta ishlanganlik darajasi, maqsadi) va tashishning xususiyatini (harakatdagi tarkib turi, katta hajmli va boshqalar) aks ettiruvchi belgilar bo'yicha guruhlash. U nomenklatura deb nomlangan tizimli yuklar ro'yxati shaklida tuziladi;

tashish masofasi – ma'lum bir transport turida qatnov yo'li orqali obyektни jo'natish nuqtasidan belgilangan nuqtagacha tashish (transportirovka qilish) masofasi (kilometrda o'lchanadi);

aloqa yo'llari uzunligi – transport yo'llari uchastkalarining kilometrda umumiy uzunligi. Tarmoq uzunligi ma'lum bir sana uchun alohida uchastkalar uzunligini yig'ish orqali aniqlanadi;

yo'l-transporti hodisasi – transport vositasining yo'ldagi qatnovi jarayonida sodir bo'lib, fuqarolarning o'limi yoki ularning sog'lig'iga zarar yetishiga, transport vositalari, inshootlar, yuklar shikastlanishiga yoki boshqa tarzda moddiy zarar yetkazilishiga sabab bo'lgan hodisa;

temir yo'l transportining xavfsizligi – umuman olganda temir yo'l transportining holati, uning quyi tizimlarining va ularning bir-biri bilan o'zaro ta'siri orqali aniqlanadi, bunda inson hayoti va sog'lig'iga, atrof-muhitga, jismoniy va yuridik shaxslarning va davlatning mol – mulkiga zarar yetkazish bilan bog'liq yo'l qo'yilmaydigan xavf mavjud bo'lmagan taqdirda, temir yo'l transporti (temir yo'l transporti yo'lida) hududida obyektlar va odamlarni bo'lisi bo'yicha belgilangan qoidalarga rioya qilgan holda;

magistral neft quvurlari – neftni ishlab chiqarish maydonidan neftni qayta ishlash korxonalariga va tashkilotlariga, temir yo'l yuklash punktlariga, ma'lum bir maydon (kelib chiqish joyi) hududida joylashgan bosh nasos stansiyalariga, shuningdek, filiallarga tashish uchun mo'ljallangan quvurlar, alohida korxona va tashkilotlarga neft yetkazib berish uchun mo'ljallangan quvur yo'llari kiradi. Neft quvurlarining uzunligi bitta yo'nalish hisobida, jumladan, tarmoqlarning barcha uchastkalarining yonalish uzunliklari yig'indisi sifatida aniqlanadi;

magistral gaz quvurlari – gazni qazib olish yoki ishlab chiqarish joyidan gaz taqsimlash stansiyalariga uzoq masofalarga o'tkazish uchun mo'ljallangan quvurlar. Gaz quvurlarining uzunligi bosh nasos stansiyasining kirish kollektoridan

gaz taqsimlash stansiyasining kirish kollektoriga va chiziqli krandan iste'mol punktining gaz taqsimlash stansiyasining kirish kollektoriga chiziqli ajratmalarning chiziqli uzunligini bir martalik hisoblashda quvurlarning barcha uchastkalarining chiziqli uzunligi yig'indisi sifatida tavsiflanadi;

umumiy foydalanishdagi temir yo'llarning foydalanish uzunligi – temir yo'lining poyezdlarni qabul qilish va jo'natish, yuklar, bagaj va yuk bagajini qabul qilish hamda topshirish va yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish, manevr ishlarini amalga oshirish bo'yicha tegishli operatsiyalarni bajarish uchun ochiq bo'lgan temir yo'l bekatlari joylashgan tarmog'i;

idoraviy temir yo'l shoxobcha yo'llari – xo'jalik yurituvchi subyktlarga mulki bo'lgan, ayrim korxonalar, tashkilotlar va muayyan yuk jo'natuvchilar va qabul qiluvchilarga xizmat ko'rsatish uchun mo'ljallangan, hamda umumiy foydalanishdagi temir yo'llar bilan tutashadigan temir yo'llar kiradi. Idoralarga qarashli temir yo'l shoxobcha yo'llarining mulkdorlari va temir yo'l transporti korxonalari o'rtasidagi munosabatlar shartnoma bilan belgilanadi;

temir yo'l infratuzilmasi – temir yo'lining harakatlanuvchi tarkibini shakllantirish, tarqatish, aylantirish, texnik xizmat ko'rsatishni o'z ichiga olgan poyezdlarning bir joydan ikkinchisiga harakatlanishini to'liq ta'minlaydigan temir yo'l texnologik qurilmalar, inshootlar va asbob-uskunalar majmuasi;

avtomobil transportining umumiy yuk hajmi – mavjud yuk avtomobillarining har bir rusumi bo'yicha ularning nominal yuk ko'tarish qobiliyati (ishlab chiqaruvchi zavod tomonidan berilgan pasporti asosida) yig'indisiga teng;

avtomobil transportining umumiy yo'lovchi sig'imi (o'rindiqlar soni bo'yicha), haydovchi o'rnini hisoblamagan holda har bir rusumdagi avtobuslar (mikroavtobuslar) sonini ularning o'rindiqlar bo'yicha sig'imiga ko'paytirishdan hosil bo'lgan ko'paytmani yig'indisi orqali aniqlanadi;

avtomobil yo'li – transport vositalari harakatlanishi uchun mo'ljallangan, ularning belgilangan tezlikda, og'irlikda, o'lchamlarda muttasil va xavfsiz harakatlanishini ta'minlaydigan muhandislik inshootlari majmuasi, shuningdek, ushbu majmuani joylashtirish uchun berilgan yer uchastkalari va majmua ustidagi belgilangan doiradagi bo'shliq;

umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llari – davlat mulki bo'lib, avtomobil yo'llaridan foydalanuvchilar uchun ochiqdir. Umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llari aholi ehtiyojlarini, davlatning ijtimoiy-iqtisodiy va mudofaa ehtiyojlarini qanoatlantirish uchun shaharlar hamda boshqa aholi punktlari o'rtasida yuklar va yo'lovchilar tashishni ta'minlaydi;

xo‘jalik avtomobil yo‘llari – davlat yoki yuridik va jismoniy shaxslarning mulkidir. Texnologik maqsadlarga xizmat qiladigan yo‘llar, shoxobcha, xizmat, patrul va boshqa shunga o‘xshash avtomobil yo‘llari xo‘jalik avtomobil yo‘llari jumlasiga kiradi;

umumiy bosib o‘tilgan masofa (kilometr) – transport vositasining garajga (to‘xtash joyiga) qaytishi va garajdan (to‘xtash joyidan) chiqib ketishi vaqtidagi spidometr ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bir kunlik farqni ifodalaydi. Umumiy bosib o‘tilgan masofa, hisobot davri mobaynida barcha foydalanilayotgan avtomobillarning har kunlik bosib o‘tgan masofalarini yig‘indisi orqali aniqlanadi;

yuk ko‘tarish qobiliyati (yo‘lovchi sig‘imi)dan foydalanish koeffitsienti (nominal yuk ko‘tarish qobiliyati (yo‘lovchi sig‘imi)dan foydalanish darajasi) – tashilgan yuklar (yo‘lovchilar) sonini avtomobilning texnik tavsifnomasi bo‘yicha nominal yuk ko‘tarish qobiliyati (yo‘lovchi sig‘imi)ga nisbati orqali aniqlanadi;

tramvay yo‘lining foydalaniladigan uzunligi (trolleybus liniyasi) ikki yoqlama hisobida yo‘llarda vagonlar (mashinalar) harakatlanishi uchun mo‘ljallangan yo‘ning (chiziq) uzunligini aks ettiradi;

yoyilgan yo‘llar uzunligi (liniya) hisobot yili oxiriga tramvay, metropoliten (trolleybus) xo‘jaligi balansida bo‘lgan barcha – yo‘lovchi, yuk, depo yo‘llari, razyezdlar, tutashgan yo‘llar, burilish halqalari va boshqa yo‘llar uzunligi qo‘shiladi va bir yoqlama (bir liniyali) yo‘l hisobida keltiriladi;

metro yo‘lining foydalaniladigan uzunligi, ikki yoqlama hisobda hisoblanadi va bekatlar orasidagi asosiy yo‘ning uzunligini tashkil etadi;

havo transportida muntazam tashuvchilar – yo‘lovchilar, yuk va pochta tashishni amalga oshiruvchi aviatashuvlar, shuningdek korxonalar, tashkilotlar va aholining ehtiyojlari uchun muntazam va shartnoma asosida aviatsiya ishlari. Muntazam tashish rejalashtirilgan va haq evaziga e‘lon qilingan jadvalga muvofiq, amalga oshiriladigan reyslar, yoki ma‘lum bir tizimlashtirish uchun javobgar va jamoat foydalanishi uchun mavjud yetarli tez–tez parvozlar, shuningdek, muntazam reyslar ortiqcha yuk sabab qo‘shimcha reyslarni o‘z ichiga oladi;

havo transportida nomuntazam tashuvlar – aviakompaniyalar (ularning tashkiliy huquqiy va mulkchilik shakllaridan qat’iy nazar), korxonalar va aholining ehtiyojlari uchun yuk va yo‘lovchilarni tijorat asosida tashish va aviatsiya ishlarini faqat nomuntazam (charter) reyslar, maxsus reyslar, turistik yo‘nalishlarda amalga oshirish, bular muntazam tashuvlarda aks etmaydi;

tranzit tashishlar – yo‘lovchilarni, bagajni, yuk bagajini, yuklarni, pochta va kuryerlik jo‘natmalarini O‘zbekiston Respublikasi hududi orqali har qanday turdagi transportda olib o‘tish jo‘natish va yetkazish punktlari O‘zbekiston

Respublikasidan tashqarida bo'lgan yo'lining faqat bir qismi bo'lsa, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi transporti vositalarida chet davlatlar hududi orqali amalga oshiriladigan tashish – tranzit tashishdir.

2- bob. Ma'lumotlarni qamrab olish, qamrov darajasi

4. Transport statistikasida tarmoq mezoniga ko'ra, quvur, temir yo'l, avtomobil, havo va shahar elektr transporti statistikasi ajratilgan.

5. Transport statistikasi kuzatuv obyektlari quyidagilar hisoblanadi:

“O'zstandart” Agentligining 2011- yil 28- yanvardagi 05-268- sonli qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy faoliyat turlari umumdavlat tasniflagichi, 2- tahriri (IFUT-2)ning 49, 50, 51, 52 kodlari bilan tasniflangan iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha yuk va yo'lovchi tashish faoliyatini (asosiy va asosiy bo'lmagan) amalga oshiruvchi yuridik shaxslar, yuridik shaxslarning alohida bo'linmalari, alohida balansga ega bo'lganlar;

tashish faoliyati bilan shug'ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar va o'zini o'zi band qilgan jismoniy shaxslar.

6. Yuklarni tashish va yo'lovchilarni tashish faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarni statistik kuzatuvlar va yakka tartibdagi tadbirkorlar hamda o'z o'zini band qilgan jismoniy shaxslarni tanlanma statistika so'rovnomalari orqali qamrab olinishi statistika kuzatuvlari birliklarining yig'indisini shakllantirish statistika registri va soliq organlarining ma'lumotlari asosida har chorakda va har yili statistika organlari tomonidan amalga oshiriladi.

7. Tanlov mezonlari: balansdagi yoki ijaraga beriladigan avtotransport vositalarining mavjudligi, yuridik shaxslarning tashkiliy-huquqiy shakli, yuridik shaxsning mansubligi.

8. Transport sohasidagi statistik kuzatuvlar va so'rovlarning respondentlari bo'lib yuridik shaxslar, ularning alohida balansga ega bo'lgan alohida bo'linmalari, tashish faoliyati bilan shug'ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar va o'zini o'zi band qilgan jismoniy shaxslar hisoblanadi.

9. Yuk tashish va yuk aylanmasi, yo'lovchi tashish va yo'lovchi aylanmasi hajmlari temir yo'l, avtomobil va havo transporti bo'yicha dastlabki ma'lumotlar har chorakda, yakuniy ma'lumotlar – yilida bir marta shakllantiriladi.

Quvur transportining yuk tashish va yuk aylanmasi bo'yicha dastlabki ma'lumotlar har chorakda va yakuniy ma'lumotlar esa yiliga bir marta shakllantiriladi.

Shahar elektr transportida yo‘lovchilarni tashish va yo‘lovchi aylanmasi hajmi bo‘yicha dastlabki ma’lumotlar har chorakda, hamda yakuniy ma’lumotlar yiliga bir marotaba shakllantiriladi.

Temir yo‘l, quvur, avtomobil, havo, shahar elektr transportining moliyaviy natijalari to‘g‘risidagi ma’lumotlar yillik davriyligi asosida shakllantiriladi.

3- bob. Statistik kuzatuvning tashkiliy shakli.

10. Transport tashkilotlari faoliyatining statistik kuzatuvlari quyidagi shakllar asosida amalga oshiriladi:

statistika organlariga belgilangan tartibda respondentlar tomonidan taqdim etiladigan statistik hisobotlar va tanlanma kuzatuvlar;

idoraviy statistik kuzatuvlar;

ma’muriy ma’lumotlar.

4- bob. Statistik kuzatuvlari instrumentlari va dasturi

11. Statistik va idoraviy hisobotlarning quyidagi shakllari statistik kuzatuvlarini o‘tkazish vositasi hisoblanadi (quyida keltirilgan statistika hisobotlari va kuzatuvlarining abbreviaturasi yoki nomi o‘zgargan taqdirda, ushbu statistika hisobotlari va kuzatuvlari asosida shakllantiriladi):

avtomobil transporti statistikasi bo‘yicha:

taqdim etish davriyligi yillik:

1 transport shakli “Avtomobil, elektr (tramvay, metropoliten, trolleybus) transporti va xo‘jalik avtomobil yo‘llari uzunligi to‘g‘risida hisobot”;

1 kb shakli “Mikrofirma va kichik korxona hisoboti”;

1 notijorat shakli “Notijorat tashkiloti faoliyati to‘g‘risidagi hisobot”;

1 logistika shakli “Logistika, transport-ekspeditsiya faoliyati to‘g‘risidagi hisobot”;

1 kb (logistika) shakli “Logistika, transport–ekspeditsiya faoliyati to‘g‘risidagi hisobot”;

taqdim etish davriyligi choraklik:

4 transport shakli “Avtomobil, elektr (tramvay, metropoliten, trolleybus) transporti ishi to‘g‘risida hisobot”;

4 tr (jsh) shakli “Shaxsiy avtotransport egalarining tashish faoliyati to‘g‘risida so‘rovnoma” tanlanma so‘rovnoma natijalari;

temir yo‘l transporti statistikasi bo‘yicha:

taqdim etish davriyligi yillik:

1 temir yo‘l shakli (umumfoydalanmaydigan) “Umumiy foydalanilmaydigan temir yo‘l transporti to‘g‘risidagi hisobot”;

havo transporti statistikasi bo‘yicha:

taqdim etish davriyligi yillik:

1 havo yo‘llari shakli “Umumiy foydalanishdagi havo transporti xizmatlari to‘g‘risidagi hisobot”;

12. Rasmiy statistika ma‘lumotlarini shakllantirishda foydalaniladigan ma‘muriy ma‘lumotlar:

“O‘zbekiston temir yo‘llari” AJning umumiy foydalanishdagi temir yo‘l transporti statistikasi bo‘yicha ma‘muriy ma‘lumotlar;

havo transporti statistikasi bo‘yicha “UZBEKISTAN AIRPORTS” AJ, “UZBEKISTAN AIRWAYS” AJlarning ma‘muriy ma‘lumotlari;

Transport vazirligi huzuridagi Avtomobil yo‘llari davlat qo‘mitasining umumiy foydalanishdagi avtomobil yo‘llari to‘g‘risida ma‘lumotlari;

Ichki ishlar vazirligining ro‘yxatdan o‘tgan avtomobil transport vositalari mavjudligi, YTH soni to‘g‘risidagi ma‘muriy ma‘lumotlari.

yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan yo‘lovchilar tashish hajmi ko‘rsatkichi bo‘yicha Davlat soliq qo‘mitasi va O‘zbekiston Respublikasi Transport vazirligining “Uztrans” yagona interaktiv axborot tizimining avtomobil transporti statistikasi bo‘yicha ma‘muriy ma‘lumotlari.

Davlat soliq qo‘mitasining ma‘muriy ma‘lumotlari ma‘lumot va O‘zbekiston Respublikasi Transport vazirligining “Uztrans” yagona interaktiv axborot tizimi avtomobil transporti statistikasi bo‘yicha yakka tartibdagi tadbirkorlar ro‘yxati to‘g‘risidagi ma‘lumotlar.

13. Respondentlar tomonidan avtomobil transporti, havo, quvur, temir yo‘l, shahar elektr transporti ishi to‘g‘risidagi statistik va idoraviy hisobot shakllarini buxgalteriya hisobi, birlamchi hisob va boshqa hujjatlar ma‘lumotlari asosida to‘ldiriladi.

14. Statistika hisobotlari alohida balansga ega bo‘lgan yuridik shaxslarning alohida bo‘linmalari tomonidan E-STAT avtomatlashtirilgan axborot tizimi orqali elektron hujjat shaklida va alohida holatlarda qog‘oz ko‘rinishida yuridik shaxslar tomonidan taqdim etiladi.

Idoraviy hisobot yuridik shaxslar, alohida balansga ega bo'lgan yuridik shaxslarning bo'linmalari tomonidan elektron shaklda yoki qog'oz ko'rinishida idoraviy hisobot shakllarida ko'rsatilgan manzillarga taqdim etiladi.

15. O'zbekiston Respublikasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri, shahar va tumanlar kesimida, faqat avtomobil transporti bo'yicha ma'lumotlar shakllanadi, qolgan temir yo'l, havo va quvur transportida tashish xizmatlarini hududlar bo'yicha taqsimlash imkoni mavjud emas. Shu bilan birga, transport statistikasining asosiy ko'rsatkichlari transport va tashish turlari bo'yicha (yuk va yo'lovchi) guruhlariga bo'linadi.

5- bob. Transport turlari bo'yicha statistik hisobotning xususiyatlari

1-§. Temir yo'l transporti statistikasi

16. Umumiy foydalanishdagi temir yo'l transportida statistik kuzatuvning asosiy obyektlari yuk va yo'lovchilarni tashish, harakat tarkibi, yo'l va yo'l xo'jaligi, transport faoliyatining moliyaviy natijalari hisoblanadi.

17. Temir yo'l qatnovlari quyidagi turlarga bo'linadi:

ichki qatnovlar – yuklar, yo'lovchilar, bagaj va yuk bagajini O'zbekiston Respublikasi doirasida tashish;

xalqaro qatnovlar – yuklar, yo'lovchilar, bagaj va yuk bagajini O'zbekiston Respublikasi va boshqa davlatlar o'rtasida tashish;

to'g'ri aralash qatnovlar – yuklarni yagona transport hujjati bo'yicha transportning har xil turlarida tashish. To'g'ri aralash qatnovlar ham ichki, ham xalqaro bo'lishi mumkin.

Alohida muhim davlat ehtiyojlarini, shu jumladan mudofaa ehtiyojlarini qondirish uchun yuklarning maxsus turlari tashilishini ta'minlovchi tashishlar maxsus tashishlar jumlasiga kiradi.

18. Umumiy foydalanishdagi temir yo'l transportida statistik kuzatuv birligi temir yo'l va uning mintaqaviy bo'linmalari, stantsiya, temir yo'l transporti korxonasidir.

19. Umumiy foydalanilmayotgan temir yo'l transportida statistik kuzatuv birligi balansda infratuzilmaga ega temir yo'l yo'llari, tortish tarkibi va tashishni amalga oshiruvchi korxona hisoblanadi.

20. Temir yo'l transporti statistikasining ma'lumotlarni shakllantirish uchun axborot manbalari choraklik va yillik davrlar bo'yicha statistik hisobot shakllari hisoblanadi.

21. Yuk tashish hajmini hisobga olish quyidagi tarzda amalga oshiriladi:

a) temir yo‘l transportida yuklarni tashish yetib kelishi bo‘yicha hisobga olinadi;

b) yukning alohida qismi, xususiy (shaxsiy) va bo‘sh holatdagi ijaraga olingan vagonlar, bagaj, yuk vagonlari bir nuqtadan ikkinchisiga yuborilgan va tashish hujjatlari bilan rasmiylashtirilgan deb hisoblanadi;

v) tashilgan yuklarning hajmini hisoblashda yuk tashish hujjatlarida ko‘rsatilgan og‘irlik, shu jumladan, yuk konteynerlarining og‘irligi, shuningdek, tashishda ishlatiladigan barcha moslamalar va jihozlarning vazni hisobga olinadi;

g) tashilgan xususiy (shaxsiy) va ijaraga olingan vagonlar soni bo‘sh holatda, har bir vagonning konteyner vaznidan kelib chiqqan holda belgilanadi;

d) temir yo‘l transportida yuk aylanmasi bo‘sh holatda xususiy (shaxsiy) va ijaraga olingan vagonlarning og‘irligini bosib o‘tgan yo‘lini hisobga olgan holda aks ettiriladi, transport masofasidagi tonnalaridagi har bir jo‘natmaning yuk og‘irligini yig‘indisi sifatida hisoblanadi va tonna – kilometrlarda o‘lchanadi;

e) yo‘lovchilarni tashish ushbu hisobot davrida sotilgan va bepul berilgan chiptalar soniga ko‘ra, shu davrga to‘g‘ri keladigan yo‘lovchi tashishlar, guruh chiptalari, yuk hujjatlari, obuna va boshqa chiptalar bo‘yicha amalga oshiriladi;

j) temir yo‘l transportida yo‘lovchi tashish aylanmasi transportning yo‘lovchi tashish bo‘yicha ish hajmini ko‘rsatadi. O‘lchov birligi yo‘lovchi-kilometr hisoblanadi. Har bir tashish bo‘yicha yo‘lovchilar sonini tashish masofasiga ko‘paytmasini yig‘indisi orqali aniqlanadi.

z) yuk tashishdan tushadigan daromadlar yuk to‘lovidan, xususiy (shaxsiy) va ijaraga olingan vagonlarning bo‘sh ish vaqti, qo‘shimcha yig‘imlar, temir yo‘l ma‘muriyatlari o‘rtasida yuk tashish uchun hisob-kitoblardan iborat;

i) bagajni tashishdan olinadigan daromad yuk tashish to‘lovi va bagaj kvitansiyasining orqasida ko‘rsatilgan qo‘shimcha to‘lovlar miqdori bilan belgilanadi;

k) yo‘lovchilarni tashishdan tushadigan daromadlar orasida yuk tashish to‘lovlari miqdori va tezkorlik uchun turli xil to‘lovlar, uyqu joylari, kupe va yumshoq vagonlarda sayohat qilish kiradi. Yo‘lovchilarni tashishdan tushadigan daromadlar yo‘lovchilarni tashish bo‘yicha ko‘rsatilgan xizmatlar uchun dotatsiyalar va subsidiyalarni o‘z ichiga olmaydi.

2-§. Avtomobil va shahar elektr transporti statistikasi

22. Yuk va yo‘lovchilarni tashish, harakat tarkibi, ulardan foydalanish, transport ishlarining moliyaviy natijalari avtomobil transportida statistik kuzatuv obyektlari hisoblanadi.

23. Avtomobilda tashishlar shahardagi, shahar atrofidagi, shaharlararo va xalqaro tashishga bo‘linadi.

Shahardagi tashishlar jumlasiga shahar yoki shahar posyolkasi chegaralari doirasida amalga oshiriladigan tashishlar kiradi.

Shahar atrofidagi tashishlar jumlasiga shahar yoki shahar posyolkasi chegaralari doirasidan 50 kilometr gacha tashqarida amalga oshiriladigan tashishlar kiradi.

Shaharlararo tashishlar jumlasiga shahar yoki shahar posyolkasi chegaralari doirasidan 50 kilometrdan oshiq masofada amalga oshiriladigan tashishlar, shuningdek, yo‘nalish masofasidan qat’iy nazar O‘zbekiston Respublikasining ikki yoki undan ortiq viloyatlar hududida amalga oshiriladigan tashishlar kiradi.

Xalqaro tashishlar jumlasiga yo‘nalish masofasidan qat’iy nazar O‘zbekiston Respublikasi davlat chegarasidan tashqariga yoki davlat chegarasi tashqarisidan amalga oshiriladigan tashishlar kiradi.

24. Avtomobil va shahar elektr transporti statistik kuzatuv birligi bo‘lib avtotransport vositalaridan foydalanuvchi korxonalar, tramvaylarda, trolleybuslarda va metroda tashishni amalga oshiruvchi korxonalar, avtotransport vositalari egalari jismoniy shaxslar (yuk va yo‘lovchilarni tijorat maqsadida tashish bilan shug‘ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar va o‘zini o‘zi ish bilan band qilgan jismoniy shaxslar) hisoblanadi

25. Avtomobil va shahar elektr transporti statistikasi bo‘yicha ma’lumotlarni shakllantirish uchun axborot bazasi:

a) transport korxonalari va tashkilotlarining choraklik va yillik davriylikda statistik kuzatuvlari;

b) davlat organlarining transport vositalari mavjudligi, avtomobil yo‘llari uzunligi, yo‘l – transporti hodisalari to‘g‘risidagi ma’muriy ma’lumotlari;

v) avtomobil transporti sohasida yakka tartibdagi tadbirkorlar va o‘zini o‘zi band qilgan jismoniy shaxslar faoliyati hajmlarini baholash.

26. Tashish hajmlarini hisobga olish quyidagi tarzda amalga oshiriladi:

a) shahar yo‘nalishida transportda (avtobus, elektrobus, trolleybus, yo‘nalishli taksi, tramvay va metropolitenda) tashilgan yo‘lovchilar soni:

cheklangan tariflarni qo‘llagan holda – sotilgan bir martalik chiptalar soni bo‘yicha yoki tushumni cheklangan tarifga taqsimlash yo‘li bilan aniqlanadi.

Bunda, elektron to'lov tizimi operatorlariga amaldagi cheklangan tariflarga nisbatan 10 foizgacha chegirma taqdim etilishi mumkin;

transport kartasidan foydalangan holda – transport kartasidan foydalangan yo'lovchilarning, jumladan, imtiyozli va bepul yurish huquqiga ega bo'lgan yo'lovchilarning har bir transport turida amalga oshirilgan validatsiyalari soni bo'yicha aniqlanadi. Muayyan tashuvchi tomonidan tashilgan yo'lovchilar hajmi hisobot davrida amalga oshirilgan validatsiyalarni umumlashtirish orqali aniqlanadi;

b) oylik transportda yurish kartochkasi va transportda bepul yurish huquqini beradigan yagona guvohnomalar bo'yicha tashilgan yo'lovchilar soni:

sotilgan oylik transportda yurish kartochkalari va transportda bepul yurish huquqini beradigan yagona guvohnomalarning berilgan sonini Vazirlar Mahkamasining 2012- yil 17- sentabrdagi 273- son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasida yo'lovchilar aylanmasini va umumiy foydalaniladigan avtomobil va elektr transportida shaharda, shahar atrofida, shaharlararo, xalqaro yo'nalishlarda hamda soatlar bo'yicha tashilgan yo'lovchilar sonini aniqlash tartibi to'g'risida"gi Nizomga muvofiq belgilangan oylik yurishlar soniga ko'paytirish yo'li bilan aniqlanadi;

tashuvchilar o'rtasida ulardan har birining bir martalik chiptalar bo'yicha tashilgan yo'lovchilari soniga mutanosib ravishda taqsimlanadi.

v) shahar atrofidagi yo'nalishlarda tashilgan yo'lovchilar soni yo'lovchi aylanmasini ushbu muayyan yo'nalishda yo'lovchi bosib o'tadigan o'rtacha masofaga taqsimlash yo'li bilan aniqlanadi.

g) shahar yo'nalishidagi shahar atrofi yo'nalishlarida tashilgan yo'lovchilar soni tashilgan yo'lovchilarning umumiy sonini shahardagi yo'nalishning umumiy yo'nalish masofasidagi ulushiga ko'paytirish yo'li bilan aniqlanadi.

d) shaharlararo va xalqaro yo'nalishlarda tashilgan yo'lovchilar soni sotilgan bir martalik chiptalar soni hamda transportning aniq bir turida amalga oshirilgan validatsiyalar soniga teng holda qabul qilinadi.

e) soatlar bo'yicha tashuvlarda tashilgan yo'lovchilar soni yo'lovchi tashuvlari sonini ushbu tashuvchining shahar atrofidagi yo'nalishda yo'lovchining bosib o'tgan o'rtacha masofasiga taqsimlash yo'li bilan aniqlanadi. Agar tashuvchida bunday tashuvlar mavjud bo'lmasa, u holda hisoblash uchun 10 kilometrga teng bo'lgan masofa olinadi.

j) yo'nalishsiz taksilarda tashilgan yo'lovchilar soni to'lovli bosib o'tilgan masofani yo'lovchilarning o'rtacha soniga ko'paytirish va yo'lovchilar tashishning o'rtacha masofasiga taqsimlash yo'li bilan aniqlanadi.

Yo'nalishsiz taksida tashilgan yo'lovchilarning o'rtacha soni:
 shahar yo'nalishida – 2 nafarga;
 shahar atrofidagi, shaharlararo va xalqaro yo'nalishlarda – 4 nafarga teng holda qabul qilinadi.

Yo'nalishsiz taksida yo'lovchi tashishning o'rtacha masofasi:
 shahar yo'nalishida – shahar jamoat transportida yo'lovchilar tashishning o'rtacha masofasiga;
 shahar atrofidagi yo'nalishda – 10 kilometrga teng holda qabul qilinadi.

Shaharlararo va xalqaro yo'nalishlarda yo'nalishsiz taksida yo'lovchilar tashilganda tashishning o'rtacha masofasi shaharlararo va xalqaro yo'nalishlarda avtobuslarda yo'lovchilar tashishning o'rtacha masofasiga teng holda qabul qilinadi.

27. Yo'lovchilar aylanmasi umumiy foydalaniladigan transportda (avtobus, elektrobus, yo'nalishli va yo'nalishsiz taksi, tramvay, trolleybus va metropolitenda) bajariladigan shahar, shahar atrofi, shaharlararo, xalqaro yo'nalishlarda tashuvlarning har qaysi turi hamda soatlar bo'yicha tashuvlar uchun alohida-alohida aniqlanadi;

a) yo'lovchilar aylanmasi shahar yo'nalishlarida umumiy foydalaniladigan transportda (avtobus, elektrobus, yo'nalishli taksi, tramvay, trolleybus va metropoliten) tashishda tashilgan yo'lovchilar sonini yo'lovchilar oqimini tanlab tahlil qilish asosida hisoblab chiqiladigan ushbu yo'nalish bo'yicha yo'lovchi bosib o'tadigan o'rtacha masofaga ko'paytirish yo'li bilan aniqlanadi;

b) oylik transportda yurish kartochkalari bo'yicha yo'lovchilar aylanmasi, tashuvchilar o'rtasida ular tomonidan tashilgan to'lov to'lab yuradigan yo'lovchilar soniga mutanosib ravishda taqsimlanadi;

v) transportda bepul yurish huquqini beradigan yagona guvohnomalar bo'yicha yo'lovchilar aylanmasi, shu jumladan metropolitenda, tashuvchilar o'rtasida ular tomonidan tashilgan to'lov to'lab yuradigan yo'lovchilar soniga mutanosib ravishda taqsimlanadi;

g) Shahar atrofidagi yo'nalishda yo'lovchilar aylanmasi bir martalik chiptalar bo'yicha yo'lovchilar tashishdan tushgan umumiy tushumni tashilgan (bagaj tashishdan tushumni chegirgan holda) bir yo'lovchi – kilometr uchun cheklangan tarifga taqsimlash yo'li bilan aniqlanadi;

d) Shaharlararo va xalqaro yo'nalishlarda yo'lovchilar aylanmasi bir martalik chiptalar bo'yicha yo'lovchilar tashishdan tushgan tushumni (bagaj tashish va sug'urta to'lovini chegirgan holda) bir yo'lovchi – kilometr uchun cheklangan tarifga bo'lish yo'li bilan aniqlanadi;

e) umumiy foydalaniladigan avtobusda soatlar bo'yicha tashishlar uchun yo'lovchilar aylanmasi (turizm – ekskursiya avtobuslaridan tashqari) 0,65 miqdoriga teng holda qabul qilinadigan avtobuslarning bosib o'tgan masofasi va yo'lovchi sig'imidan foydalanish koeffitsiyentlarini hisobga olgan holda, avtobuslarning umumiy bosib o'tgan masofasi va avtobuslarning o'rindiqlari soni bo'yicha sig'imi hosilasi sifatida aniqlanadi;

j) yo'nalishsiz taksi bo'yicha yo'lovchilar aylanmasi tashilgan yo'lovchilar sonini to'lov to'lab yuriladigan kilometrlarga ko'paytirish yo'li bilan aniqlanadi;

z) avtotransportda yuk tashish yuk avtomobillida, shu jumladan, avtotirkamalar, pikaplar va furgonlarda tashilgan yuklar miqdorini o'z ichiga oladi. Tashilgan yuklarni hisobga olish kelish vaqtida amalga oshiriladi. Tashilgan yuklar hajmi har bir qatnov (kelish) uchun tara og'irligi, konteynerlar og'irligi hisobga olingan holda, tashilgan yuklarning haqiqiy og'irligi bilan ko'rsatiladi;

i) avtomobil transportining yuk aylanmasi har bir qatnov bo'yicha tashilgan yukning og'irligini (shu jumladan tirkamalarda tashiladigan yukni) bosib o'tgan masofasiga ko'paytmasining yig'indisi orqali aniqlanadi.

k) barcha yo'nalishlarda avtobuslar orqali yo'lovchilarni tashishdan tushgan tushumga barcha turdagi chiptalarni (alohida yo'lovchilar, korxona va tashkilotlar uchun) sotishdan olingan amaldagi tushumning umumiy yig'indisi hamda yo'lovchilarni avtobuslarda maxsus buyurtma orqali tashishdan tushgan tushum kiradi;

l) yengil taksi orqali yo'lovchilarni tashishdan olinadigan daromadlarga, yo'lovchilarni yengil taksi orqali tashishdan olingan tushumdan tashqari (taksining telefon orqali oldindan buyurtmalaridan tushgan daromadlarni hisobga olgan holda) aloqa korxonasining pochta va davriy nashrlarini tashishdan naqd pulsiz hisob-kitob qilish orqali tushgan daromadlar kiritiladi;

m) yo'lovchilarni tramvaylar, trolleybuslar orqali tashishdan tushgan daromadlarda metro barcha turdagi oylik transportda yurish hujjatlarini sotishdan, ham alohida fuqarolar, ham korxonalar va tashkilotlarga amaldagi daromadning umumiy miqdorini o'z ichiga oladi. Shahar yo'lovchi transportining ishi ijro etuvchi hokimiyat organlari va tegishli transport korxonalari va tashkilotlari o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar asosida tashkil etilgan shaharlarda korxonalar tomonidan joriy tarif bo'yicha yo'lovchilarni tashish bo'yicha amalga oshirilgan ishlar uchun olingan daromadlar aks ettiriladi (100 o'rin uchun – kilometr).

28. Avtomobil transporti faoliyati quyidagi ko'rsatkichlar bilan tavsiflanadi:

a) avtomobil transportining umumiy yuk ko'tarish qobiliyati mavjud yuk avtomobillarining har bir rusumi bo'yicha ularning nominal yuk ko'tarish

qobiliyati (ishlab chiqaruvchi zavod tomonidan berilgan pasporti asosida) yig'indisiga;

b) avtobuslarning umumiy yo'lovchi sig'imi, har bir rusumdagi avtobuslar (mikroavtobuslar) sonini ularning o'rindiqlar bo'yicha sig'imiga ko'paytirishdan hosil bo'lgan ko'paytmani yig'indisi orqali aniqlanadi;

v) avtomobil parkining foydalanish koeffitsiyenti avtomobil-harakat tarkibining ishda bo'lgan kunlarini avtomobil-harakat tarkibining xo'jalikda bo'lgan kunlari nisbati sifatida aniqlanadi:

$$K_{fk} = AD_r / AD_x ,$$

bu yerda:

K_{fk} - avtomobil parkining foydalanish koeffitsiyenti;

AD_i – avtomobil – harakat tarkibining ishda bo'lgan kunlari;

AD_x - avtomobil-harakat tarkibining xo'jalikda bo'lgan kunlari;

g) yuk avtomobillari va avtobuslarning, yengil taksilarning bosib o'tgan masofasini foydalanish koeffitsiyenti mos ravishda yuk bilan, yo'lovchilar bilan bosib o'tilgan masofani umumiy bosib o'tilgan masofaga nisbati sifatida aniqlanadi:

$$K_{fk} = M_{yu/yo'} / UM ,$$

bu yerda:

K_{ip} - yuk avtomobillari va avtobuslarning, yengil taksilarning bosib o'tgan masofasini foydalanish koeffitsiyenti;

$M_{yu/yo'}$ - yuk bilan, yo'lovchilar bilan bosib o'tilgan masofa;

UM - umumiy bosib o'tilgan masofasi;

d) avtotransport vositalarining tashkilot ixtiyorida bo'lishi (avtomobil-kun) har bir avtomobilning dam olish va bayram kunlarini qo'shgan holda hisobot yili davomida tashkilotda bo'lgan barcha kalendar kunlarini yig'indisi orqali hisoblanadi;

e) avtotransport vositalarining ishda bo'lishi (ishda avtomobil – kun) bir kecha-kunduzda qancha smena ishlaganligidan qat'iy nazar, hisobot yilining har kunida yo'nalishga chiqarilgan avtomobillar sonini yig'indisi orqali hisoblanadi. Agar yo'nalishga chiqqan yuk avtomobili yuk bo'lmaganligi sababli hech qanaqa ish bajarmagan bo'lsa, shuningdek, belgilangan topshiriq muddatidan oldin yo'nalishdan qaytib kelgan avtomobil, qaytish sababidan qat'iy nazar bir kun ishdagi avtomobil-kuni deb hisoblanadi;

j) avtotransport vositalarining umumiy bosib o'tilgan yo'l hisobot yilida barcha foydalanilgan avtomobillarning har kunlik bosib o'tgan yo'lini (yuk avtomobillari uchun – yuk bilan, yuksiz va noldan iborat yurish; yo'lovchi avtomobillari uchun – yo'nalishda va noldan iborat yurish) jamlash orqali aniqlanadi;

z) yuk (yo'lovchilar) bilan bosib o'tilgan masofa – yuklangan avtotransportning yuk tashish (yo'lovchilar) sonidan qat'iy nazar, yuk ortish va tushirish (yoki yo'lovchilarni chiqarish va tushirish) amalga oshirilgan nuqtalar orasidagi bosib o'tilgan masofa, yo'lovchi taksilarining pullik yurishi taksometr ko'rsatkichlariga muvofiq belgilanadi.

29. Yakka tartibdagi tadbirkorlarning avtotransport tashuvlari hajmini statistik baholash uchun, ularning tashish faoliyati (har bir avtotransport turi bo'yicha bir kunda bitta avtomobilning o'rtacha ish hajmi) hamda hisoblash uchun qabul qilingan avtomobillar soni to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalaniladi.

30. Tijorat asosida tashishni amalga oshiruvchi jismoniy shaxslarning faoliyatini hisoblash uchun, ular faoliyati bo'yicha har chorakda statistika ishlari dasturiga muvofiq reja-jadvalga muvofiq o'tkaziladigan choraklik tanlanma kuzatuvlar ma'lumotlari asos bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, jamoat transporti to'xtash joylarida, bozor va temir yo'l stansiyalariga yaqin joylarda, aeroportdagi avtoturargohlarda, savdo markazlarida, jamoat joylarida, ko'pqavatli uylar yonida va boshqa aholi gavjum bo'lgan joylarda tashish faoliyati bilan shug'ullanadigan (ruxsatnomaga ega bo'lgan va ega bo'lmaganlar) barcha shaxslarning 30 % dan ko'p bo'lmagan qismi qamrab olinadi. Batafsil ma'lumot statistika qo'mitasining 2018- yil 16- noyabrdagi 22-sonli qarori bilan tasdiqlangan avtomobil transporti faoliyatining asosiy ko'rsatkichlarini aniqlash bo'yicha uslubiy nizomlarda keltirilgan.

3-§. Quvur yo'li transporti statistikasi

31. Quvur transportida statistik kuzatuv obyektlari bo'lib yuklarni jo'natish (gaz, neft va neft mahsulotlarini) va magistral quvurlar hisoblanadi.

32. Statistik kuzatuv birligi magistral quvurlarning egalari bo'lgan korxonalardir.

33. Quvur transporti statistikasi bo'yicha ma'lumotlarni shakllantirish uchun axborot manbai bo'lib choraklik va yillik davriyliklardagi statistik hisoboti shakllari ma'lumotlari hisoblanadi.

34. Yuk tashish hajmini hisobga olish quyidagi tarzda amalga oshiriladi:

a) quvur transporti uchun yuklarni tashish hajmida neftni quyish (neft mahsulotlari, gaz), quvur orqali gazni bosim bilan jo'natish quvur transporti

korxonalari tomonidan qabul qilingan yukning dastlabki jo‘natilishi, ishlab chiqarish (ishlab chiqarish) hududlaridan yoki chet eldan iste‘mol punktlariga (tranzit bazalari, qayta ishlash korxonalari, gaz taqsimlash stantsiyalari, tanker kemalarga, avtomobil – sisternalarga, quyish shaxobchalariga) yetkazib berish. Yuklarni quvurga quyish vaqtidagi sarf o‘lchagichlar va hisoblagichlarning ko‘rsatmalari bo‘yicha aniqlanadi. Tabiiy gazni quyish hajmini birliklarda hisobga olinadi va quyidagi nisbat bo‘yicha og‘irlik birligiga aylanadi: $1 \text{ m}^3 = 0,8$ kilogramm yoki $1000 \text{ m}^3 \text{ gaz} = 0,8 \text{ tonna}$ yoki $1 \text{ tonna} = 1250 \text{ m}^3$;

b) quvur transporti yuk aylanmasi – magistral quvurlar orqali neft, neft mahsulotlari va gazni tashish bo‘yicha ishlar hajmi. Bu boshlang‘ich nasos stantsiyasining kirish kollektoridan zavodning kirish kollektoriga, o‘z-o‘zidan to‘ldirilgan nuqtaga, neft omboriga, gaz taqsimlash tizimiga o‘tish masofasida tonnada neft (neft mahsulotlari, gaz) nasosining miqdori sifatida tavsiflanadi. Neft quvurlari, mahsulot quvurlari (neft mahsulotlari turlari bo‘yicha) va gaz quvurlari bo‘yicha umumiy va alohida-alohida barcha quvurlar bo‘yicha aniqlanadi;

v) neft va neft mahsulotlarini tashishdan tushadigan daromadlar ushbu yuklarni nasosda quyish, tashish va to‘ldirish uchun belgilanadi tarifga asosan aniqlanadi;

g) quvur yo‘li quyidagilarni o‘z ichiga oladi: gaz quvurlari, gaz kondensati quvurlari, neft quvurlari, neft mahsulotlari quvurlari, ko‘mir quvurlari. Quvur yo‘li har qanday yuk jo‘natuvchi va qabul qiluvchining yukini tashish uchun mo‘ljallangan.

35. Magistral quvurlarning uzunligi quyidagicha hisoblanadi:

a) neft quvurlari va neft mahsulotlari – mamlakat hududida joylashgan neft va neft mahsulotlarini quyish uchun magistral quvurlarining uzunligi yig‘indisi sifatida hisoblanadi. Bir uzunlikdagi kilometrlarda o‘lchanadi;

b) gaz quvurlari – tarqatish nasos stantsiyasidan mamlakatning sanoat korxonalariga gaz etkazib beradigan alohida gaz quvurlari uchastkalarining chiziqli uzunligi yig‘indisi sifatida hisoblanadi.

Eslatma: gaz quvurlarining uzunligi maishiy iste‘molchilarga gaz yetkazib beradigan gaz taqsimlash tarmog‘ining uzunligini qamrab olmaydi. Bir chiziqli uzunlikdagi kilometrlarda o‘lchanadi.

4-§. Havo transporti statistikasi

36. Havo transportida statistik kuzatuv obyektlari quyidagilar hisoblanadi:

- yo‘lovchilarni, yuklarni, pochta va bagajni tashish;

- havo transporti parki;
- havo transporti muntazam qatnovlari;
- tashish faoliyatining moliyaviy natijalari.

37. Aeroportlar va havo transportida tashuvchilar tomonidan bajariladigan yo‘lovchilar, qo‘l yuki va yukni belgilangan manzilga yetkazishni bevosita amalga oshirish bilan bog‘liq tadbirlar va operatsiyalar majmui havo transportida tashish deb hisoblanadi. Havo transportida tashish yo‘lovchilar, qo‘l yuki va yuk aeroportda, havo kemasi ichida yoki boshqa uchish – qo‘nish joyida bo‘lishidan qat’iy nazar, tashuvchining javobgarligi ostida bo‘lgan vaqt mobaynidagi davrni qamrab oladi.

Havo kemasining jo‘nash, qo‘nish manzili va nazarda tutilgan barcha oraliq qo‘nish manzillari O‘zbekiston Respublikasi hududida joylashgan parvozi chog‘ida bajarilgan tashish ishlari havo transportida ichki tashish deb hisoblanadi.

Havo kemasining parvoz davomida yangi yuk olgan-olmaganidan yoki parvozda tanaffus bo‘lgan – bo‘lmaganidan qat’iy nazar, jo‘nash va qo‘nish manzillari:

- a) ikki davlat hududida:
- b) agar boshqa davlat hududida oraliq qo‘nish manzili (manzillari) nazarda tutilgan bo‘lsa, bir davlat hududida bajariladigan parvozlari chog‘idagi tashish ishlari havo transportida xalqaro tashish deb hisoblanadi.

38. Statistik kuzatuv birliklari havo transporti korxonalari bo‘lib, reja–jadvalga bo‘ysunuvchi va bo‘ysunmaydigan (muntazam va nomuntazam tashuvchilar) deb hisoblanadi.

39. Havo transporti statistikasi bo‘yicha ma’lumotlarni shakllantirish uchun axborot manbai oylik va yillik davriylikdagi statistik hisobot shakllari hisoblanadi.

40. Yuk tashish hajmini hisobga olish quyidagi tarzda amalga oshiriladi:

- a) havo transportida tashilgan yo‘lovchilar soni hisobot davrida havo transport samolyotlari tomonidan tashilgan barcha yo‘lovchilar sonining summasi sifatida hisoblanadi;
- b) havo transportida yo‘lovchi aylanmasi har bir parvozda tashilgan yo‘lovchilar sonini tegishli parvoz ekspluatatsiya masofasiga ko‘paytmasini jamlash orqali;
- v) havo transportida tashilgan yuklarning soni hisobot davrida samolyotlar tomonidan tashilgan barcha yuklar, pochta va pullik bagajlarning og‘irligi yig‘indisi sifatida hisoblanadi;

g) yuk aylanmasi har bir parvozda tashilgan yuk va pochta sonini tegishli parvoz ekspluatatsiya masofasiga ko'paytmasini jamlash orqali aniqlanadi;

d) transport aviatsiyasidagi daromadlar xalqaro havo yo'llari, ichki qatnov yo'nalishlari bo'ylab yo'lovchi, pochta va yuk tashishdan tushgan tushumlarni o'z ichiga oladi;

41. Yordamchi transport faoliyatidan olingan xizmatlar hajmi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

yuklarni tashish va saqlash bo'yicha xizmatlar (yuk va bagajni yuklash va tushirish, yukni (stevedoring ishlarini) biriktirish va tushirish, tovarlarning barcha turlari uchun ombor xizmatlari, tashqi savdo zonalarida tovarlarni saqlash);

boshqa yordamchi transport faoliyati (terminallar (ayeroportlar) xizmatlari, uchish - qo'nish yo'lagidan foydalanish bo'yicha xizmatlar, navigatsiya bilan bog'liq xizmatlar, uchish maydonidan foydalanishni tartibga solish bo'yicha xizmatlar, fuqarolarga tegishli transport vositalarini saqlash bo'yicha xizmatlar, ayerodromlarda yong'inlarning oldini olish va o'chirish bilan bog'liq xizmatlar);

yuklarni tashishni tashkil etish bo'yicha xizmatlar (yuk ekspeditsiyasi, transport hujjatlari va yo'l varaqalarini tayyorlash, bojxona agentlari xizmatlari).

42. Havo transportida parvozlar muntazam va nomuntazamga bo'linadi:

a) havo transportida muntazam tashuvchilar yo'lovchilarni, yuklarni va pochta jo'natmalarini muntazam ravishda va shartnoma asosida olib boradigan havo transporti korxonalarini o'z ichiga oladi;

b) muntazam havo tashishlar (reja – jadvalga asosan) rejalashtirilgan reyslar va chop etilgan jadvalga muvofiq amalga oshiriladigan reyslar yoki muntazam ravishda amalga oshiriladigan parvozlar ketma – ketligi, har qanday agentlikda to'g'ridan-to'g'ri zahiralangan joylar, shuningdek, muntazam reyslarni ortiqcha yuklashdan kelib chiqqan qo'shimcha reyslar;

v) havo transportida nomuntazam tashuvchilarga tovarlar va yo'lovchilarni faqat tartibsiz shartnoma asosida savdo tashishni amalga oshiruvchi korxonalar kiradi: muntazam tashishda aks ettirilmagan charter (buyurtma) reyslar, maxsus, sayyohlik yo'nalishlari;

g) nomuntazam (charter) havo tashish va blok – charter transport (samolyot butun sig'imi muntazam deb jadvaliga ko'rsatilgan parvozlar asosida charter transport uchun yollangan, lekin shu yoki shunga o'xshash yo'nalishlar va jadvallar bo'yicha charter reyslar sifatida amalga oshiriladi bo'lgan transport)ni o'z ichiga oladi. Transport ko'rsatkichlarini aniqlash uchun har bir parvozning

“Parvoz vazifasi”da va tegishli yuk tashish hujjatlarida ko‘rsatilgan ma’lumotlar ishlatiladi.

43. Pul bitimlari doirasida blok – charter tashish tamoyili bo‘yicha kodlardan birgalikda foydalangan holda tashish to‘g‘risidagi ma’lumotlar, o‘rindiqlarni blokirovka qilish to‘g‘risidagi bitimlar doirasida, birgalikda xizmat ko‘rsatiladigan reyslar va ijaraga olingan havo kemalarida tashish shartlari bo‘yicha, aslida reyslarni amalga oshiruvchi aviatashuvchi, “Foydalanuvchi sertifikatiga”ga havo kemalari kiritilgan bo‘lib, unda mazkur transportlar amalga oshirilgan.

44. Havo kemalari parvozlarining muntazamligi jadvalga nisbatan kechiktirmasdan kelganlar sonining jadvalga muvofiq keladigan soniga nisbati bilan tavsiflanadi.

45. Havo transporti faoliyati quyidagi ko‘rsatkichlar bilan tavsiflanadi:

a) yo‘lovchi o‘rindiqlaridan foydalanish koeffitsiyenti harakat yo‘nalishi bo‘yicha foydalaniladigan samolyotning ushbu turida o‘rnatilgan yo‘lovchi o‘rindiqlari sonidan kelib chiqqan holda (pochta limitiga ega bo‘lgan reyslar bundan mustasno) haqiqiy yo‘lovchi aylanmasini so‘nggi yo‘lovchi aylanmasiga bo‘lish orqali aniqlanadi:

$$K_{of} = P_h / P_s,$$

bu yerda:

K_{of} - yo‘lovchi o‘rindiqlaridan foydalanish koeffitsiyenti;

P_h – haqiqiy yo‘lovchi aylanmasini;

P_s – so‘nggi yo‘lovchi aylanmasiga.

b) havo kemalarini yuk ko‘tarish qobiliyatidan foydalanish koeffitsiyenti amaldagi tonna–kilometrlarni belgilangan norma bo‘yicha tonna–kilometrlarga bo‘lish yo‘li bilan aniqlanadi:

$$K_{yf} = G_h / G_n,$$

bu yerda:

FK_{yf} - havo kemalarini yuk ko‘tarish qobiliyatidan foydalanish koeffitsiyenti;

YuT_m – haqiqiy yuk aylanmasini;

YuT_n – normativ bo‘yicha yuk aylanmasi.

v) havo kemalarining kilometrlari har bir transport turi bo‘yicha tegishli bosqich uzunligi bo‘yicha barcha turdagi samolyotlarda bajarilgan parvoz

bosqichlari sonini ko'paytirish natijasida olingan ish hajmining yig'indisi sifatida belgilanadi;

g) parvoz soatlari – samolyot uchish vaqtidan to'xtash paytigacha va parvoz tugagandan so'ng rulongli yo'lga o'tishdan boshlab parvozda samolyotni bo'lgan soatlarining umumiy yeg'indisi. Har bir ro'yxatdagi samolyot uchun haqiqiy parvoz vaqti – ma'lum bir samolyot tipidagi umumiy tijorat parvozlarining ma'lum turdagi samolyotlarning o'rtacha soniga nisbati aniqlanadi.

d) amalga bajarilgan yo'lovchi tonna–kilometrlari yo'lovchi aylanmasini 1,08 koeffitsiyentiga ko'paytirish orqali aniqlanadi, bu qo'l yuki bo'lgan yo'lovchining o'rtacha vazni 108 kg teng qabul qilingan:

$$P_{tkm} = P \times 1,08 ,$$

bu yerda:

P_{tkm} - amalga oshirilgan yo'lovchi tonna-kilometr;

P – amalga oshirilgan yo'lovchi aylanmasi;

1,08 – qo'l yuki bo'lgan yo'lovchining o'rtacha vazni 108 kg ga teng.

j) tonna-kilometr (yuk tashish) bajarilgan ishlar hajmi parvozning har bir bosqichida tonnada tashilgan yuklar (shu jumladan pulli bagaj va pochta) sonini ko'paytirishdan iborat. Parvoz bosqichida tashilgan yuklarning soni parvozning ushbu bosqichida samolyotda bo'lgan yuklarning soniga teng;

5-§. Yo'l – transport hodisalari statistikasi

46. Yo'l – transport hodisalari statistikasini shakllantirish (bundan buyon - YTH) ma'muriy manbaga ko'ra amalga oshiriladi.

47. YTH statistikasining asosiy ko'rsatkichlari: hodisalar soni, halok bo'lganlar va jarohatlanganlar soni.

YTH quyidagi hodisalarga bo'linadi: transport vositalarining to'qnashuvi, piyodani urib yuborish, to'siqqa urilib ketish, tinch turgan transport vositalarini urib yuborish, velosipedchilarni urib yuborish, ag'darilish tufayli, yo'lovchining yiqilishi oqibatida urib yuborish.

Voqea sodir bo'lgan joy bo'yicha YTH: xalqaro, respublika va viloyat ahamiyatidagi yo'llarda hisobga olinadi.

YTH quyidagi sabablarga ko'ra hisobga olinadi: tezlikni oshirish, piyodalar o'tish joylari, qarama-qarshi yo'lga chiqish, piyodalar tomonidan belgilangan

joydan o'tmasligi, spirtli ichimliklar va giyohvand moddalar qabul qilib mast holatida sodir etilgan.

Jabrlanganlar soni (vafot etganlar va jarohatlanganlar) yoshi bo'yicha hisobga olinadi.

48. Nashr uchun quyidagi hisob-kitob ko'rsatkichlari qo'llaniladi:

a) 100000 aholi soniga nisbatan YTH soni quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$D = (D_o / N) \times 100000,$$

bu yerda:

D – YTH soni 100000 aholi soniga nisbatan, birlik;

D_o – hisobot yili uchun YTH soni, birlik;

N – o'rtacha yillik aholi, odam.

6- bob. Yakuniy qoidalar

49. Amaldagi uslubiy nizom asosida hisoblangan asosiy ko'rsatkichlar to'g'risidagi ma'lumotlardan statistik maqsadlarda respublika hududlarida transport infratuzilmasining rivojlanishidagi mavjud vaziyatni aniqlashda axborot manbai sifatida foydalanish mumkin.

50. Transport sohasi ko'rsatkichlari bo'yicha olingan ma'lumotlar sud - huquqiy majburiy nizolarni hal qilish, davlat xaridlarini amalga oshirish, savdo bitimlari to'g'risida qarorlar qabul qilish va boshqa maqsadlarda foydalanish uchun mo'ljallanmagan.

51. Nashrlar va rasmiy xabarlarda transport sohasining asosiy ko'rsatkichlari to'g'risidagi ma'lumotlar butun raqamdan so'ng verguldan keyin bitta o'nlik belgi bilan joylashtiriladi.

52. Mazkur uslubiy hujjatni ishlab chiqish, kelishish, tasdiqlash va amaliyotga joriy qilish bosqichlari "Statistik ma'lumotlarni taqdim etishning universal modeli" (GSIM – Generic Statistical Information Model) talablari asosida ishlab chiqilgan "Statistika sohasida tasniflar, metodologiyalar va kuzatuv shakllarini ishlab chiqish va tasdiqlash bo'yicha namunaviy uslubiy qo'llanma"ga muvofiq amalga oshirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining "Transport to'g'risida"gi qonuni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (<https://lex.uz/>), 2021- y. 3- mart.
2. O'zbekiston Respublikasining "Avtomobil transporti to'g'risida"gi qonuni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (<https://lex.uz/>), № 9, 175- modda, 1998- y. 29- avgust.
3. O'zbekiston Respublikasining "Shahar yo'lovchilar transporti to'g'risida"gi qonuni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (<https://lex.uz/>), № 4-5, 125- modda, 1997- y. 25- aprel.
4. O'zbekiston Respublikasining "Temir yo'l transporti to'g'risida"gi qonuni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (<https://lex.uz/>), № 5, 119- modda, 1999- y. 15- aprel.
5. O'zbekiston Respublikasining "Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risida"gi qonuni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (<https://lex.uz/>), №9, 216- modda, 1999- y. 19- avgust.
6. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksi // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (<https://lex.uz/>), 2018- y. 22- yanvar.
7. O'zbekiston Respublikasi havo kodeksi // (<https://lex.uz/>), 1993- y. 7- may.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Yo'nalishsiz taksilar faoliyatini tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida" 2011- yil 18- maydagi 139- son qarori (<https://lex.uz/>).
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Texnik jihatdan foydalanishda temir yo'l transporti xavfsizligi to'g'risida"gi umumiy texnik reglamentni tasdiqlash haqida"gi O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2012- y. 4- iyuldagi 192- son qarori (<https://lex.uz/>).
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida umumiy foydalanishdagi avtomobil va elektr transportida shahar, shahar atrofi, shaharlararo, xalqaro yo'nalishlar va soatbay transportda tashilgan yo'lovchilar sonini aniqlash tartibi to'g'risidagi Nizom" 2012- yil 17- sentabrdagi 273- son qaroriga 1- ilova (<https://lex.uz/>).
11. "Yo'l transporti. Asosiy atamalar va ta'riflar. Tasniflash", Davlatlararo standart 31286-2005 (<https://gost-snip.su/>).
12. O'zbekiston Respublikasi Temir yo'llarda yuk va yo'lovchilar tashish xavfsizligini nazorat qilish davlat inspeksiyasi boshlig'ining "Temir yo'l transportida harakat xavfsizligi buzilishlarini tasniflash, xizmat tekshiruvini olib

borish va hisobga olish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" buyrug'i 30.07.2015- yilda Adliya vazirligida ro'yxatdan o'tgan, ro'yxat raqami 2703 // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (<https://lex.uz/>).

13. Yo'l varaqalarini tayyorlash, hisobga olish, to'ldirish va qayta ishlash, tashuvchilarning yuk avtomobillari uchun tovar-transport yuk vagonlarini tayyorlash bo'yicha qo'llanma (2004- yil 2- iyuldagi ro'yxat raqami 1382) (<https://lex.uz/>).

14. Chipta va yo'l varaqalarini to'ldirish bo'yicha ko'rsatmalar (2003- yil 9- oktabrdagi ro'yxat raqami 1282) (<https://lex.uz/>).

15. O'zbekiston avtomobil transporti agentligi boshlig'ining 2004- yil 2- noyabrdagi 171- son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Yuk va yuk aylanmasini vaqtinchalik yuk avtomobillari bilan tashish hajmini aniqlash bo'yicha uslubiy tavsiyalar" (<https://mintrans.uz/>).

16. Milliy hisoblar tizimi 2008 / YEJK, XVJ, IHTT, BMT, JB/Nyu-York 2009- y. (<https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/>).

17. Transport statistikasi bo'yicha lug'at. To'rtinchi nashr. Transport statistikasi bo'yicha idoralararo ishchi guruhi (IIG) (<https://unece.org/fileadmin/DAM/trans/main/>).

18. "Xalqaro amaliyotga muvofiq, yuklarni avtomobil transportida tashish hisobini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar", MDH statistika qo'mitasi, 1997- y. (<http://www.cisstat.com/rus/>).

19. "Hamdo'stlik mamlakatlarida aloqa va tashish faoliyati metodikasi va hisobga olishni tashkil etish", MDH statistika qo'mitasi, 2000- yil. (<http://www.cisstat.com/rus/>).

20. "Transport statistikasi bo'yicha uslubiy qoidalar", Belstat 2015- y. (<http://www.cisstat.com/rus/>).

21. "Transport statistikasi ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasi", Kazstat, 2016- y. (<https://stat.gov.kz/>).